

І. К. БІЛОДІД
ДБАЙМО ПРО ВИСОКУ КУЛЬТУРУ МОВИ!
(ВИСТУП В УНІВЕРСИТЕТІ МОВНОЇ КУЛЬТУРИ ХАРКІВСЬКОГО
РАДІОМОВЛЕННЯ)

Добру справу здійснило Харківське радіомовлення, виступивши з циклом лекцій, коментарів, пояснень з питань культури мови, розповівши, зокрема, про багатство і красу рідної української мови. Передачі Харківського радіомовлення, як і подібні передачі центрального українського радіомовлення з Києва, уже викликали жвавий інтерес радіослухачів, здобули визнання важливості цих відомостей в усій системі тих знань, які передаються по радіо. Адже радіо — могутній засіб і чинник у піднесенні культури мови народу, у поширенні лінгвістичних знань.

Зміст виступів наукових працівників-мовознавців про мову має своїм завданням:

сприяти, по-перше, піднесенню культури української мови, а також інших мов, якими користується людина, вихованню навичок уміло, майстерно, цілеспрямовано користуватися словом, фразеологізмом, синтаксичним зворотом. Висока культура мови — необхідна умова успішної життєдіяльності людини;

допомогти, по-друге, в засвоєнні і поширенні знань про мову, тобто лінгвістичних знань, які є важливою частиною всього, так би мовити, культурного комплексу людини. Адже кожна людина будь-якого фаху любить свою мову, любить гарний вислів, дотепне прислів'я, влучне порівняння, поважає чіткий, ясний вираз думки, милується мелодикою мови — то її карбованими ритмами, то ліричним звучанням, то багатством і різноманітністю усно-розмовних інтонацій.

Дехто вважає, що культура мови, тобто уміння користуватися багатством і різноманітністю слова, потрібна лише для тих, хто безпосередньо в своїй діяльності має справу з мовою, для кого вона є знаряддям виробництва, тобто, насамперед, — для письменників, викладачів і вчителів, пропагандистів, журналістів, працівників радіо, кіно, телебачення, партійних і радянських працівників, яким часто доводиться виступати перед різними аудиторіями. От цим категоріям працівників, мовляв, особливо й потрібне мистецтво слова, зокрема ораторське мистецтво.

Про це слід поговорити детальніше. Ораторська мова — лише частина мистецтва слова, культури мови взагалі. Ораторське мистецтво нашого, радянського стилю — дуже потрібна справа, і його треба всіляко виховувати. Але культура мови — набагато ширше поняття. Воно охоплює, крім ораторської мови, крім мови лекції, доповіді, промови, виступу, полеміки і под., ще й мову в повсякденній праці — мову вашого, образно кажучи, виробництва, вашої праці і мову вашої сім'ї.

Ми повинні глибоко усвідомити, що не лише в сфері наукової, учительської, письменницької праці, не лише в праці службовців різних радянських адміністративних установ і установ культури та ін. вдалий вислів має велике значення. Це повністю стосується і матеріального виробництва, тобто праці інженера, техника, робітника, агронома, колгоспника. Адже чіткість формулювань, чіткість, економність, ясність вказівок, розпоряджень, відповідей, уміння не багатослівно, але розумно сформулювати завдання, пораду і под. сприяють збереженню робочого часу, піднесенню продуктивності праці.

Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР, мовознавчі кафедри вузів України, зокрема кафедра української мови Харківського державного університету, багато уваги приділяють саме дослідженню питань культури мови, зокрема — розвитку українського усного мовлення. Цьому присвячено ряд колективних і індивідуальних праць, насамперед книги: «Закономірності розвитку українського усного літературного мовлення» (К., 1965), «Українське усне літературне мовлення» (К., 1967) та ін.

У розповідях, розмовах, виступах представників української радянської інтелігенції, робітників, колгоспників (а їх мову ми записуємо на магнітофонну стрічку і зберігаємо для дослідження) яскраво і виразно постає новий, культурний рівень українського усного

літературного мовлення. Цей рівень є наслідком здійснення ленінської національної політики, здійснення культурної революції в країні, поширення середньої і вищої освіти.

У згаданих книгах наведено ряд цікавих виробничих і побутово-культурних розповідей наших робітників, колгоспників і інтелігенції. Покійний М. Т. Рильський, що був мудрим хранителем і розбудовником скарбів українського слова, надзвичайно тішився, слухаючи ті зразки мудрого, барвистого, сміливого українського слова, що є виразом високої культури, технічного прогресу, нового соціалістичного побуту.

Отже, майстерно користуватися словом, висловом повинні вміти всі без винятку трудівники духовної і матеріально-виробничої сфери нашого життя.

Культурна мова — це репрезентант самої людини, її здібностей і умінь у праці, її ділових якостей, логічності її мислення.

Як відомо, питання розвитку і піднесення культури української мови було також предметом обговорення на XXIII з'їзді КП України.

Мова має величезне значення у розвитку самого органу мислення — людського мозку, і це повинно бути предметом піклування і батьків, і вчителів, і лікарів, і всієї нашої громадськості.

В умовах здійснення ленінської національної політики КПРС українська мова в усіх своїх стилях — художньому, науковому, публіцистичному, діловому, епістолярному, в усному мовленні досягла високого рівня свого розвитку і стала однією з найрозвиненіших мов світу. Вона повністю задовольняє всі потреби суспільної мовної практики українського народу. Чарівність, краса, багатство української мови відомі в усьому світі. Українська мова розвивається в сім'ї братніх мов народів Радянського Союзу, взаємозбагачується в контактах із ними, насамперед із багатствами російської мови, використовує культурні надбання багатьох мов світу.

Знання мовних скарбів — великий культурний здобуток людини, показник її духовного розвитку. Але воно не приходить само собою. Цьому треба вчитися, цього треба навчати. І роль радіомовлення в процесах такого навчання величезна.

Харків має давні і глибокі традиції культури мови, української і російської. Створена ще великим мовознавцем-мислителем О. О. Потебнею, Харківська лінгвістична школа в особі видатних її представників Л. А. Булаховського, О. І. Білецького, О. Н. Синявського, М. М. Баженова, К. Т. Німчинова, Ф. П. Медведєва, М. Ф. Наконечного, В. П. Невзорової-Бесєдіної, О. М. Фінкеля та ін. завжди надавала і надає великого значення культурі мови. Це питання — в центрі уваги письменників Харкова і їх журналів, а також драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка (колишній «Березіль»). У Харкові видано ряд цінних праць про культуру мови, про виразне читання, сценічну мову і под.

Очолювана доктором філологічних наук Ф. П. Медведєвим кафедра української мови Харківського університету створила і створює важливі праці як з історії української мови, так і про її сучасне життя. Наукові праці доцента М. Ф. Наконечного з питань культури української мови, насамперед у галузі орфоєпії, тобто зразкової вимови, відомі в нашій країні і в слов'янському світі.

Отже, наукові, письменницькі сили Харкова, з активною допомогою радіо, мають усі можливості для того, щоб глибоко науково, приступно і цікаво вести цей, образно кажучи, мовний університет. Виховання культури мови — їх важливе і відповідальне, почесне завдання.

Безперечно, радіослухачі візьмуть активну участь у радіопередачах, в обговоренні мовних проблем і ставитимуть перед науковцями і перед радіомовленням свої вимоги, запитання. Звичайно, чим цікавішими, ґрунтовнішими будуть передачі з питань культури мови, тим жвавіший інтерес радіослухачів вони викличуть.

Побажаємо великих успіхів у здійсненні цієї справи. Дбаймо про високу культуру мови!